

Dvynių slapta kalba – mitas ar tiesa?

Autorė – dr. Eglė Krivickaitė – Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Humanitarinių mokslų fakulteto Lituanistikos katedros lektorė, VDU Tarpkultūrinės komunikacijos ir daugiakalbystės tyrimų centro mokslo darbuotoja. El. paštas: Egle.Krivickaite-Leisiene@vdu.lt

2017-07-26

Ankstyvoji dvynių kalbos raida – procesas, dominantis tiek tėvelius, tiek įvairių sričių specialistus (logopedus, psichologus, lingvistus, pedagogus ir kt.). Deja, iki šių dienų dar vis nėra vienos tikslios, tyrimais pagrįstos nuomonės, apie dvynių ankstyvąją kalbos raidą: ar dvyniai tikrai turi „savą“ – slaptąją kalbą; kas yra dvynių slapta kalba – kokiais požymiais ji pasižymi; kokią įtaką kalbos raidai gali turėti bendravimas „sava“ kalba ir pan.

Dvynių kalbos raidos specifika

Vieni pirmųjų dvynių ir nedvynių kalbos lyginamieji tyrimai atlikti 1932 m. E. J. Day lygino 2–5 metų amžiaus vaikų žodyno ir gramatikos įsisavinimą. Tyrimo rezultatai parodė, kad dvynių kalbos raida vėluoja maždaug trimis mėnesiais nuo nedvynių vaikų. Vėlesnių lyginamųjų kalbos tyrimų rezultatai taip pat parodė, kad ikimokyklinio amžiaus dvynių kalbinių testų rezultatai yra prastesni nei nedvynių bendraamžių vaikų. Vis dėlto, teigiama, kad mokykliniame amžiuje dvynukai pasiekia bendraamžių kalbinį lygį. Tačiau taip pat pabrėžiama, kad jei 8–12 metų dvynių kalba vis dar atsilieka nuo bendraamžių, reikėtų kreiptis į specialistus.

Vienos tikslios priežasties, kas lemia dvynių vėlesnę kalbos raidą, nėra. Kalbos raidos specialistai, specialieji pedagogai, mokslininkai kelia įvairias hipotezes, susijusias su aplinkos veiksniais, kurie gali turėti įtakos dvynukų kalbos raidai. Išskiriami biologiniai / fiziologiniai ir socialiniai veiksniai, galintys lemti dvynių kalbos vėlesnę raidą:

- Lėtesnį kalbos įsisavinimą gali lemti tai, kad dvynukai dažnai gimsta mažesnio svorio nei įprastai sveria gimęs vienas vaikas. Nustatytas ryšys tarp gimusių dvynių svorio ir kalbos raidos – dvynių, gimusių mažesnio svorio, kalbiniai ir skaitymo rezultatai prastesni nei kitų vaikų, gimusių normalaus svorio.
- Dvynukų motorika vystosi šiek tiek lėčiau, todėl dvynukai turi vėlesnės kalbos raidos riziką.
- Dvynių poros kalbinė raida gali skirtis. Individualius dvynių kalbos skirtumus nulemia genetika. Nustatyta, kad monozygotinių dvynių kalbiniai gebėjimai yra geresni nei dizogotinių dvynių.
- Dvynių poros nuo pat gimimo sulaukia mažiau aplinkinių dėmesio nei to paties amžiaus ir tokių pačių poreikių nedvyniai vaikai. Taip yra dėl kelių natūralių buitinių priežasčių:
- Dviejų vienodo amžiaus vaikų priežiūra reikalauja daugiau laiko nei vieno vaiko priežiūra, todėl aug-

inant dvynukus tėvams mažiau lieka laiko bendrauti su vaikais, nei auginant vieną vaiką. Taigi, tėvai, auginami dvynukus, savo dėmesį vienu metu dalina dviems to paties amžiaus, tokį patį vystymosi poreikį ir norą bendrauti turintiems vaikams.

- Žinome, kad vaikai kalbos mokosi iš aplinkos, todėl jiems svarbu girdėti kuo daugiau ir įvairesnės suaugusiųjų kalbos. Pirmagimių vaikų žodynas dažniausiai yra didesnis nei antro vaiko šeimoje, nes pirmagimiams tėvai ir aplinkiniai skiria daugiau dėmesio, dažniau juos kalbina ir su jais bendrauja. Antrųjų vaikų žodynas siauresnis, nes vaikas dažniau bendrauja su vyresniu broliu ar seserimi, mažiau girdi suaugusiųjų kalbą. Didelėse šeimose vaikų kalba yra prasčiau išsivysčiusi nei mažose šeimose augančių vaikų todėl, kad didelėje šeimoje augantys vaikai dažnai daug laiko praleidžia kartu (žaidžia, valgo, prausiasi ir kt.), dažniausiai visi yra panašaus amžiaus ir panašaus kalbos lygmens. Vaikai dažnai girdi dar neišsivysčiusią, „nesubrendusią“ kalbą, vadinasi, neturi iš ko mokytis. Panaši situacija yra ir šeimose, auginančiose dvynukus. Abu vaikai daug laiko praleidžia kartu, su aplinkiniais bendrauja mažiau nei po vieną augantys vaikai, todėl rečiau girdi suaugusiųjų kalbą ir neturi iš ko mokytis.

Kas yra toji slapta dvynių kalba?

Dėl prieš tai išvardintų priežasčių, manoma, yra atsidaręs toks reiškinys, vadinamas slaptąja arba privačiąja dvynių kalba. Dvynių poros daug laiko praleidžia kartu: vaikai dalinasi viena erdve, juos sieja bendra veikla, jie dažniausiai girdi vienas kito skleidžiamus garsus ir supranta veiksmui ar objektui apibūdinti priskirtus garsus ar jų junginius. Dažniausiai dvyniai šią kalbos atmainą vartoja specialiose situacijose, pavyzdžiui: žaisdami, valgydami, prieš eidami miegoti ir pan., rečiau pasitaiko, kad slaptąja kalba bendrauja su suaugusiais. Šia kalbos atmaina bendraudami dvyniai vienas kitą supranta, tačiau suaugusiesiems sunku juos suprasti. Vaikai dažniausiai iš šios kalbos formos išauga iki 3 m. amžiaus arba vidurinio-sios vaikystės (apie 6–7 m.).

Iki šių dienų specialistai vis dar nesutaria, kas yra laikoma slaptąja dvynių kalba – vaikų susigalvoti žodžiai? Pavienių neaiškių garsų junginiai? Ir, apskritai, ar slaptoji dvynių kalba egzistuoja, o gal tai tik nesubrendusi kalbos forma, fonologinis kalbos sutrikimas, kalbos vėlavimas, netipinė kalba? Yra mokslininkų, teigiančių, kad tai ne daugiau nei nesubrendusi arba prastai artikuliuojama kalba, kurią kitas dvynys supranta. Vis dėl to, kad ir kaip būtų, linkstama manyti, kad toks dvynių bendravimas nėra laikomas nei kalbos sutrikimu, nei kalbos sutrikimo priežastimi, tačiau neigiamos įtakos kalbos raidai turi.

Kaip atskirti slaptąją kalbą nuo įprastos kalbos, būdingos ankstyvajai raidai?

dvyniai tarpusavyje susikalba, tačiau aplinkiniams juos suprasti sunku;

nesuprantamas dvynių pokalbis yra ilgesnis nei keli pasakymai;

dvyniai šiuo laikotarpiu jau taip pat geba kalbėti įprastais sakiniais (tačiau dar gali daryti gramatinių ir leksikos klaidų).

Dvynių kalbos tyrimai Lietuvoje

Lietuvoje mokslinių dvynukų kalbos raidos tyrimų nėra atlikta, o užsienyje daugiausia dvynių kalbos tyrimų atlikta tiriant anglakalbių vaikų kalbos duomenis, bandyta tirti turkiškai ir japoniškai kalbančių dvynukų kalbos raidą.

Pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, Lietuvoje kiekvienais metais gimsta virš 300 dvynukų porų: 2012 m. gimė 347 dvynių poros, 2013 m. – 353, 2014 m. gimė 338 dvyniai; 2015 – 416 dvyniai; 2016 – 379 dvynių poros. Todėl Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkai džiaugiasi gavę unikalią galimybę dalyvauti projekte „Netipiškos kalbos raidos specifika: dvynių kalbos atvejais“, kurį finansuoja Lietuvos mokslo taryba pa-

gal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą (Nr. LIP-020/2016, vykdytojas – VDU, projekto vadovė – I. Balčiūnienė). Projekto metu sukaupti dvynių (berniuko ir mergaitės) ankstyvosios kalbos duomenys. Šiuo metu yra sukauptos 29 valandos dvynių kalbos įrašų, t. y. kaupti pradėta nuo tada, kai vaikams buvo dveji metai ir penki mėnesiai ir kaupta iki kol vaikams suėjo trys metai ir vienuolika mėnesių.

Lietuvių dvynių slaptoji kalba

VDU mokslininkų sukaupti dvynių kalbos duomenys leidžia teigti, kad dvynių slaptoji kalba egzistuoja. Žemiau pateikiami keli pavyzdžiai, kaip sesuo ir brolis, būdami dvejų metų ir septynių mėnesių – dvejų metų ir devynių mėnesių amžiaus, bendrauja vienas su kitu:

1 PAVYZDYS:

Mergaitė: au meile se tau, ale gesi pum po.

Berņiukas: svako juko liabeisia dazdadas se dezdedas.

Berņiukas: se dezdaza.

Mergaitė: lada lauliu.

Berņiukas: se dezdaza.

Mergaitė: liauliu eiki to olibe dumo.

Berņiukas: nesetu raka. (dvyniams dveji metai ir septyni mėnesiai)

2 PAVYZDYS:

Berņiukas: lytoj duosim.

Mergaitė: medilelei dosi tau poduką vieną.

Mergaitė: iz Makas?

Berņiukas: dozavo.

Berņiukas: dozavo.

Mergaitė: ataką tau.

Berņiukas: nekąs dezadeijum.

Mergaitė: ku dezadas?

Mergaitė: tuoj ziba dinozauru.

Berņiukas: akene ponuko dezajei pasa su tavim.

Mergaitė: ką?

Berņiukas: eeee neką.

Mergaitė: ką?

Berņiukas: neką.

Mergaitė: neką sakė.

Mergaitė: paa bizadius dizadiu dizada dizaza.

Mergaitė: akusi dizada daszaza daszaza. (dvyniams dveji metai ir septyni mėnesiai)

3 PAVYZDYS:

Berņiukas: tu man bisi.

Berņiukas: sumuji man gunu.

Mergaitė: cente cia būna.

Berņiukas: cia nebūna sutetas sensete būna.

Berņiukas: tau je zejaujeje.

Mergaitė: pakauma dauji.

Berņiukas: jeeee paaaaaa.

Mergaitė: mano. (dvyniams dveji metai ir devyni mėnesiai)

Įdomu tai, kad dvyniai „sava“ kalba bendrauja ne tik tarpusavyje, t. y. vienas su kitu, bet kartais tokia kalbos forma bendrauja ir su aplinkiniais – mama, tėčiu. Pavyzdžiui:

4 PAVYZDYS:

Mergaitė: Makas seka.

Tėtis: serga?

Mergaitė: sega.

Mergaitė: į Maką.

Tėtis: o kuo sirgai?

Mergaitė: liusi kiau tiu tuojas agau.

Tėtis: mhm.

Mergaitė: saga tuji saga.

Mergaitė: o tuji saga.

Tėtis: greitoji sakai ar ką čia, nesuprantu.

Mergaitė: geitoji ziuoja, Maką pumaseka jį. (dvyniams dveji metai ir šeši mėnesiai)

5 PAVYZDYS:

Mama: čia termometras.

Berniukas: avata atuala avata.

Mergaitė: mama, ateik.

Berniukas: varagatas siega, tos sega vaka, tos sesiega.

Mergaitė: mama, mamy.

Mama: gydysit mamą?

Berniukas: tos sasiega.

Mergaitė: mamą gydysim

Berniukas: varak tuos siega vakar, tos siega.

Mama: nu, čia gali.

Berniukas: cia tos sasiega se. (dvyniams dveji metai ir šeši mėnesiai)

6 PAVYZDYS:

Mama: imk sudėliok.

Berniukas: tu valei atka paba.

Berniukas: akadabla, bum. (dvyniams treji metai ir keturi mėnesiai)

Tėvų reakcija į dvynių slaptąją kalbą

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, dvynukai „sava“ slaptąja kalba kartais bendrauja ir su artimaisiais, ne tik vienas su kitu. Kaip jau minėta, tėvams sunku suprasti, ką vaikai nori pasakyti. Nustatytos kelios tėvų reakcijos į dvynių „savos“ kalbos vartojimą su suaugusiais:

Prašymas paaiškinti:

7 PAVYZDYS:

Mergaitė: kai tu susi kate.

Mergaitė: kai susi kate.

Mergaitė: taip kai susi kase.

Mergaitė: typ.

Mama: kaip sakei?

Mergaitė: kaip susi ka.

Mama: ką čia sakė sesė?

Mergaitė: tusykas.

Mama: kas?

Mergaitė: tusyka.

Berniukas: tusykas (dvyniams dveji metai ir devyni mėnesiai)

8 PAVYZDYS:

Berniukas: majyko magiko epide scinuguoju ehita.

Mergaitė: eige eiže.

Berniukas: as galiu zuot adazajekiteta usizevesukite gajojunga.

Berniukas: an eig igi tu tuoku leizes.

Mama: ko tau reikia? (dvyniams dveji metai ir devyni mėnesiai)

9 PAVYZDYS:

Tėtis: o kuo sirgai?

Mergaitė: liusi kiau tiu tuojas agau.

Tėtis: mhm.

Mergaitė: saga tuji saga.

Mergaitė: o tuji saga.

Tėtis: greitoji sakai ar ką čia?

Tėtis: nesuprantu.

Mergaitė: geitoji ziuoja, Maką pumaseka jį. (dvyniams dveji metai ir šeši mėnesiai)

Būna, kad tėvai, nesuprasdami, apie ką vaikai kalba, bando keisti temą:

10 PAVYZDYS:

Mergaitė: cia yla muhala.

Berniukas: cia ma.

Mergaitė: ne, kipuči vėz kepei.

Mergaitė: vėjas, cia bėjas yla.

Berniukas: vėjas.

Berniukas: balodyk man, cia baltum uzuosikam čia.

Mergaitė: adėsikab.

Mama: o su kuria tu draugauji?

Mergaitė: adėsim alėsi.

Berniukas: esis stu.

Mergaitė: esi tu.

Berniukas: ne.

Mama: su šita draugauji?

Mergaitė: eleksim aleksim. (dvyniams dveji metai ir dešimt mėnesių)

Arba, paprasčiausiai, dvynių pokalbyje dalyvauja jiems tik pritardami:

11 PAVYZDYS:

Berniukas: akene ponuko dezajei pasa su tavim.

Mergaitė: ką?

Berniukas: eeee neką

Mergaitė: ką?

Berniukas: neką

Mergaitė: paa bizadius dizadiu dizada dizaza.

Mergaitė: akusi dizada daszaza daszaza.

Tėtis: mhm. (dvyniams dveji metai ir penki mėnesiai)

12 PAVYZDYS:

Tėtis: o kuo sirgai?

Mergaitė: liusi kiau tiu tuojas agau.

Tėtis: mhm.

Mergaitė: saga tuji [: turi] saga.

Mergaitė: o tuji [: turi] saga. (dvyniams dveji metai ir šeši mėnesiai)

Vaikų amžiaus įtaka slaptosios kalbos vartojimui

Vaikams augant slaptosios kalbos vis mažėja, jų kalba tampa vis artimesnė suaugusiųjų kalbai. Tyrimo metu daugiausia dvynių slaptosios kalbos pavyzdžių rasta kai vaikai buvo dvejų metų amžiaus, tačiau, pastebėta, kad ir vyresniame amžiuje dvyniai vis dar pavartoja vieną-kitą „savą“ žodį ar frazę, ypač berniukas.

13 PAVYZDYS:

Mergaitė: belniukams, o ne melgaitėm.

Berniukas: matai čitą cia il lis bebes.

Berniukas: seue saukine.

Berniukas: aaa, va taip.

Berniukas: kas si?

Mergaitė: kaka draks sugut?

Mergaitė: nieko negildziu. (dvyniams treji metai ir šeši mėnesiai)

14 PAVYZDYS:

Mergaitė: labai slendantis.

Berniukas: ne.

Berniukas: ce kaukadesa.

Mergaitė: lenda.

Berniukas: susikaikades.

Berniukas: sakau. (dvyniams treji metai ir dešimt mėnesių)

15 PAVYZDYS:

Mergaitė: saldainį saldainį.

Berniukas: jėvėja jevajis

Berniukas: zakos i sako.

Berniukas: su gimtadieniu! (dvyniams treji metai ir aštuoni mėnesiai)

16 PAVYZDYS:

Mergaitė: da mačiau filmuką.

Berniukas: išiau kadu isavete.

Berniukas: sauvus kodė tu savete? (dvyniams treji metai ir aštuoni mėnesiai)

17 PAVYZDYS:

Mergaitė: tai ne aš.

Berniukas: se palika ku ze kesiduti.

Berniukas: ką pute kojines nesidėti?

Berniukas: abejidė se dede abatas tas pasiduotas.

Berniukas: apapas tas pasesiotas. (dvyniams treji metai ir keturi mėnesiai)

18 PAVYZDYS:

Mergaitė: čia.

Berniukas: a sakupu.

Mergaitė: čia.

Mergaitė: tu netiaupe mama nugulo.

Berniukas: vledelielio tok.

Berniukas: ai!

Mergaitė: tai čia. (dvyniams treji metai ir šeši mėnesiai)

Ankstyvosios dvynių kalbos tyrimo tęstinumas

Šio tyrimo duomenys taip pat kaip ir užsienio šalyse atlikti tyrimai rodo, kad dvynių kalbos raida yra vėlesnė nei nedvynių kalbos raida. Dvyniai (ypač berniukai) iki ketverių metų dar daro nemažai gramatikos klaidų (painioja linksnius, giminę, skaičių), nors žodyno apimtis yra panaši kaip ir bendraamžių nedvynių vaikų.

ŠALTINIAI:

- Bishop D. V. M. 1997. Pre- and perinatal hazards and family background in children with specific language impairments: A study of twins. *Brain and Language* 56, 1–26.
- Day E. J. 1932. The development of language in twins. I. A comparison of twins and single children. *Child Development* 3, 179–199.
- Dodd B., McEvoy S. 1994. Twin language or phonological disorder? *Journal of Child Language* 21, 273–289.
- Rooney R., Hay D., Levy F. 2003. Small for Gestational Age as a Predictor of Behavioral and Learning Problems in Twins. *Twin Research* 6 (1), 46–54.
- Rutter M., Thorpe K., Greenwood R., Northstone K., Golding J. 2003. Twins as a natural experiment to study the causes of mild language delay: I: Design; twin-singleton differences in language, and obstetric risks. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 44 (3), 326–341.
- Rutter M., Redshaw J. 1991. Annotation: Growing up as a Twin: Twin-Singleton Differences in Psychological Development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 32 (6), 885–895.
- Özçakar Z., Sahin F., Beyazova U., Soysal S. 2003. Physical and mental development of Turkish twins. *Pediatrics International* 45, 712–718.
- Stromswold K. 2006. Why aren't identical twins linguistically identical? Genetic, prenatal and postnatal factors. *Cognition* 101, 333–384
- Thorpe K., Greenwood R., Eivers A., Rutter M. 2001. Prevalence and developmental course of 'secret language'. *International Journal of Language and Communication Disorders* 36 (1), 43–62.
- Thorpe K. 2006. Twin children's language development. *Early Human Development* 82, 387–395.